Массо а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьл 1923 шера дениз ◆ ШИНАРА, 2 НОЯБРЬ, 1982 ШУ. ◆ № 131 (6807). ◆ Мах 3 кеп.

Советски Союза къахьегам-хой! ТІеІіа къовсам поаттабе КПСС ЦК майски Пленума решенеш кхоачашъяра тІехьа! Кхачан программа кхоачашъяр—дерригача халкъа гІулакх!

(КПСС ЦК ТІахьехамашцара).

КХАЧАН ПРОГРАММАНА— ПАРТИЙНИ ЙОАКХО

КПСС Нохч-ГІалгІай обкома VII пленум

Хьалха хоам баь ма хилла ра, укх шера 29 октябре г. Грозне хилар КПСС Нохч-ГІалгІай обкома VII пленум.

Пленуме «КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленумои КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева указанешцеи дІалехарашка хьежжа лаьтта лелдарен хьайбий боахамеи эффективность айяра долча областной партийни организаце декхарех» доклад йир КПСС Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретара А. В. Власова.

Чакхдоалаш латт цхьайтталагІча пятилетка шоллагІа шу. Сийлахь - боккхача Октябра 65 шуи Советски Социалистически Республикай Союза 60 шуи дузаш йола ха. Уж белггалара денош хьатІакхоачаш мехка тІагІертта болх бу экономически социальнии дегІадахкара планаш, Советски Союза Коммунистически парте XXVI съезда оттадаь декхараш кхоачашдара тІехьа.

Съезд хинначул тІехьагІа партей хальъон хІама хьакхоачаш баьча балхах керттера хьалхиннар — мехка экономически низ динамичо дегІабар, цун обороноспособность чІоагІъдлар, Іилмеи культурен дерригІа дІахьалха йодаш хилар, халкъа хьал-торо айялар. Шоай дукхагІа а шоралга а дешлача Іалаьмате доккха уж гІулакхаш кхоачашдеча халонаш а дийза къоастадаьнза хІамаш дале а, вай нохк тешшьие дІахьалхашкахь бода КПСС XXVI съезда наькъагІа — машарен прогрессен наькъагІа.

Из ниьъ практически дІабахьара принципиальни лоархІам болаш я КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленума решенеш из къоабалъяь 1990 шерага кхаччалца йола мехка Кхачан программей. Тахан, кхетадеш ма хилара хьалха да уж решенеш кхоачашъяра иткаш (Баьъда хІана а массанена гуш да цар политически къахьегамеи хьинар айдаьлга, инициативана шерр ра ниьъ хьабийлалта юрта боахаме къахьегарашта хинна на Іеш, агропромышленни комплекса беррига болх-лоитта а дог урмоттадеш йола стимул хинна уж дІаяттанга.

КПСС ЦК установкаша, Кхачан программа, чакхбаьхха лаьрхІа из цикъ дІабахьара КПСС Центральни Комитетои СССР Министрий Советои цул тІехьагІа тІайнача социалаша хьа а кхелла хьа а кхолл юртбоахама производство дегІадоалара тІа-тІа дукхагІа аьттув боля хьал.

Вахаро цу цхьан хана хьех боахам хьалбеча доаха толамаш дукхагІча даьхе тийша да тахан а кхоанара а дешаш ший ханнахьа къестадарах. дІахьалхадахара нопкъарле еш дола кхоачамбоацараш хьагучадаха харах.

КПСС Центральни Комитето уж проблемаш къестию къаьнача хьисапе болх бе торо ца луча керда методаши керда решенеши дІасхача дегІадахкара хан-юкъах пай долар чоте а эцаш.

Партийни, советски, боахама организацешта хьалхашка КПСС ЦК декхар оттаду цхьана Іилмахоша шерра дакъа а лоацаш, хІара боахаме районе, республике валови ялатц доакъара тешаме дукхагІа даккхар, лаьттанярен хьайбай боахамен продукци пачахьалкхенга йохкара планаш кхоачашъелга Іалашдергдола практически гІулакхаш белладе а чакхдаха а. Из кхоачашделга айхха дуьоаденна да инициатива дІахо дегІа йоалаярна лаьттах, техниках, доакъарех, юртбоахама ерригача торонех дикагІа пайда эцарах бола кадрай бехктохкам айбарца.

Юрта боахам, республика ерригa агропромышленни комплекс дегІайоалаяра хьадда наькъаш КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленумо дІа ма декхара белгалдаьд биъ бутт хьалхагІа хиннача парте обкома горкомий, райкомий пленумашка.

Кхачан программо дур укх шера а тІехь хотуш хила деза вьина нов. Л. И. Брежнева указани кхоачашъеш партийни, советски, боахама органаша де доагІар ду юртбоахама торонех ма могга дукхагІа пайда эцара, продукци йоаггa дІадаккхара, хІама хьа ца луш рулкъа кІезигагІа дІаахийтара, кхыдола кхоачамбоацараш дІадахара.

Укх шера чоалханеча хьалашка юрта боахаме къахьегараша шоаш ца кхобеш къахьег, шоай декхар чІоагІа дика кхетаду. Колхозашеи совхозашеи Іалашиду пачхьалкхенга ялат, хьажкІий фу, шекара свекла, коартолаш, бахчеви культураш, тхьамкх кхыйола культураш пачхьалкхенга йохкара планаши социалистически декхараши кхоачашдеча.

ХьайІбаша Іа доаккхаш тІехьадиса хилар дІа я довкхаш, хьайбаш леладерашна Іалашду пачхьалкхенга дулх, шура, фуаш дохкара план кхоачашъелга ХІанзде и Іалашдаьд эшаш дола гІожеи моцеи доакъараш.

Юбилейни яхье хьалхабоагІа Назрановски, Шалински, Веденски, Ножай - Юртовски, кхыча районий къахьегамхой.

ХІаьта я аьа доагІа, юртбоахама ведомственай дукхача кулгалхоша чоалханеча хаоттама хьалашта духьалдаккханзар болх леттІа белга, магазинзар йоаш йола торонаш оамалІьаха, пятилетка шоллагІча шера оттадаь декхараш кхоачашде.

Эттача хьало пайгара дІадех гІулакхий критически мах белга, тІехьдисар дІадаккхара хьадда гІулакхаш белгалделга, лаьтта леладара дІахо интенсификаци яра дешаш тІехьа ца доахаш къоастаделга.

Массанена а хов — лаьтта юрта боахаме производства керттера средство. Юрта боахама дерригa доакъош дІахо дегІадоаладара деча гІулакхашта юкъе вайцига эггара керттера дар лаьттах дикагІа пайда эцара, цун хьоанал а из леладара культура а айяра еш йола йоакхо. Из вай леладарга хьежжа хургба ерригача юртбоахама культурай хьувкъами хьайбай продуктивности.

Вай республика лаьтта доккха дац. ХІаьта лаьтта кІезига долча хьалашка цун хьоналах дикагІа пайда эцар боккха лоархІам болаш да.

Лаьтта хьоанала мах бу цунца гумуси дІаьвш йола хІамаши—азот, фосфор, кали хиларга хьежжа. Республика лаьттащка из хьаьндеш йола хІамаш мелий хьежача тІехьарча итт шера гучадаьнад уж дикагІа хулаш латталга. Лаьттах йоахк, азота, фосфора, кали резерваш. Из кІезига лоархІам болаш дац республика лаьтта леладара, хьувкъам айбара аьттув боаккхаш доландаь. ЧІоагІа саготдеш да гектара тІа хІара шера 0,5-нетара 1,5 тоннага кхоачаш гумус йовш хилар. Из кІезигду дайга лаьтташка, хиш дехкача, пропашни культураш тІайолча а, хьаьна хІамаш дукха хьаара йоахаш а тІаьюбла хІамаш кІезига юташ а лаьтта леладеча. Лаьттан гумуса дика баланс хургйола гІулакхаш тІехьа ца доахаш де дела.

Лаьтта хьаьндеш боккха лоархІам болаш я органически удобренеш. Кхох йоахк баьцоегІашта эша ерригa хІамаш. Кхо диллача кхашка гумус дуккагІа хул, тоаду цун физико - химически, биологически, хиви режимаш. Уж ма бий хьувкъам дика хилара эша фактораш.

Гумуса дика баланс хилийтара юкъера лаьрхІача гектара тІа кІезигагІа дале а 4 тони кхо дилла деза. ХІаьта Советски, Малгобекски, Веденски, Урус - Мартановски, Ачхой - Мартановски, Наурски районашка 6-нетара 9-нега кхоачаш тони, вешта аьлча хІанз дуллачул шозза-кхозза дукхагІа. Республика органически удобренешна Іалашъяра уж хІара шера 2—2,2 миллион тони гулъе еза, вешта аьлча шозза дукхагІа. Цудухьа фермашка кхо дукхагІа гулде деза, хІаьта керттердар — дукхача боахамашна, къаьстта республика лоамашта юхерча районашка дукхача шерашка хьаІайна кхо кхашна дІадиллар.

Шеинкашта къовсам лоаттабе беза органиках пайда дикагІа эцара. Дерригача боахамашка дукхагІа нийсъе еза органо - минеральни смесаш. «Бульдозерашца» удобренеш ехкилга сацийта деза. Органически удобренеш кхашка ехка ерригa техника болх беш хила еза. Республика лаьтта леладерий дахза даргдоаца гІулакх а хинна дІаотта деза керттера лаьтта оахаш удобренеш кхаь даькъах шина дакъа кхашка диллар. Цо дика хьаьнду лаьтта.

Партийни, советски, боахама органий лоархІаме участок я лаьтташ эрозех лорадар.

Лаьтташта эрози хиларца къовсам лоаттабе беза комплексни кІийлеи тІа, ерригача биологически ресурсех Іилман ларда тІа пайда эцилга юкъе а хьош, лаьтта лорадара къаьст-къаьста оча мероприятеша лоацача хана мара эффект ца лундаьи, лаьтта дохадарах лораделга тешшаме Іалаш ца дундаьи. Республика юрта боахама министерства, «Сельхозхиме» объединене, колхозаша, совхозаша юкъелхьа еза, лаьттан-климатически зонаш, эрозийна процесса тайпаши дукхали чоте а эцаш, оттаяь эрозеца къовсам лоаттабу организационни, агротехнически, лесомелиоративни, гидротехнически комплекс.

Нийса ларха йиш яц эпаш а лаьтташ а бе-башха ца лоархІаш лаьтта тоаду цхьа тайпа техника леладелга. Миха эрози дукхагІа хулача Назрановски Шелковскойи районашка эрозена духьалара лаьтта леладу система эггара дукхагІа юкъеккувла еза, эггара хьалха бурунашта юхерчи буруни лаьтташка.

Республике пайда эцала реберп и Шелковскойи Гудермесски районашкара тух доаллен кІезига хьувкъам телен лаьтташ. ХІаьта а цу хьакъехьа хІанзалца хьа кІезига хІама даьд. НГІАССР мелиорацеи хиш боахамеи министерства, хІаьта шитта «Сельхозхимил» яхача объединене доагІача тайпара балхаш дІадоладьдац.

Лаьттан хьоаналах дикагІа пайда эцара богтІаш бола лоархІам беш ца дийнача далаш оасара баьцанца къовсам лоаттабелга саина дола дош. Республика дуйхача районашка оасара баьцаш баьльи хьувкъам лоха хул. ХІара шера чІоагІа оасар хул баьцадаараш, шекара свекла, хьажкІаш дІайиннача цхьайолча участкашка, комеши сомайи бешамашка. Оасаро лаьтта чІоагІа толхаду, культурни баьцоегІай хьувкъам бобу. ХІаьта я «Сельхозхиме» специализировани службаи, колхозашеи, совхозашеи, Іилман станцешеи цу зуламца лоаттабе боагІа къовсам лоаттабац.

Тахан чІоагІа сатем а бийна белгалдоаккх вай удобренех пайда эцача цІенхаштта кхоачамбоацараш долга. Дукхача колхозашкеи совхозашкеи минеральни тукех пайда эц система йоацаш, лаьттаита агрохимически тохкам бар чоте ца эцаш, кхоачача комплексни удобренех пайда эцара торонаш во лелаю. ХІаьта республиканески цхьайолча районийи «Сельхозхиме» объединенеш цу лоархІамеча гІулакха юстара латт.

Лаьттан хьоанал айяра лоархІаме да лаьтташта мелиораци елга. Хиш дехка лаьтташ юртбоахама продукци тешшаме яккхара хьаст а хинна дІаотта деза.

Республике биэза пайда эцац кхачан продукташ яхара цу тешамеча хьастах. ХІанз а цхьа район яц юртбоахама культураш хиш дехкача лаьттащка кхера боарам тІа яьшна. Масала, укх шера гектара тІара лькха хьажкІаш 38 центнер, е проекта тІарчул 20 центнер кІезигагІа и. Проекта тІарчул дикка лохагІа ба баьцадаарий хьувкъам. Хиш дехкача лаьттащ тІара ца йоаккхаш юс дукха коартол, доакъара культураш, къаьстта дуга. Укхаза хьалха а саина телхаю лаьттан гІулакх дара, хІамаш дІаера ханаш а цар технологи а. Боча хьал тІа лелаю дуга система, тІехьа-лаьккхад отстойник хьалъелга а системана реконструкци елга а, цо бухеоццаш хьувкъам лохбу.

(ДІахьодар 2-ча оагІо тІа).

Юрта боахама институт чанхъькххачул тІехьагІа вера Канаев Хьусен «Дружба» яхача гудермесски совхозе агрономалла болх бе. ГІулакхах дика кхеташ, балхах бІу ца къажаш, нахаца Іимерза волаш хилар бахьан долаш коллективе ше вазавалийтав Хьусена. Цо болх беча бригаде укх шера 110 гектара тІа [illegible] хьувкъам кертердарех бакъа да агронома Х. Канаева хаддаца бІарг а [illegible] агротехнически гІулакх кхашта хан-ханнахьа а дика а даь хилар. Дика [illegible] укхаза кхыйола культураш а.

СУРТА ТІА: агроном Канаев Хьусен.

Х. МУКАЕВА сурт.

ЦАР ДОШ ЧІОАГІА ДА

Цхьа кІира совгІа ха мара йисац Сийлахь боккхача Октябра 65 шу дуза деза цІей хьатІакхача. Цунча дика совгІат кийчдаь наькъаноагІа И. Анисимова цІерагІча Грозненски механаьтта чакхдоахача завода Борцов Владимир Петровича кулгалдеча № 43-2 йолча установка коллектива. Ханал хьа бутт совгІа хьалха а чьича укх юбилейни шера план кхоачашъеш хьайнагІа из. Дукха цул тІехьа ца бусса къахьегаш ба Димач Виталий Леонтьевич керте латтача № 13-1 йолча установкан Коржин Николай Георгиевича кулгалдеча цхьоалагІча цехен технологаш. ХІанз ноябра шоллагІча ах бетта чоагІа къахьегаш ба уж. Ер шу доладелга дена пачхьалкхен планал совгІа цар арахийцад итташ кьараш сомий мехьа мехкараша продукци. Ше укх коллективан [illegible] за [illegible] социалистическа декхараш [illegible] кхоачашдерех а Сорокин Иван Александровича [illegible] ЛЧ-35 яхача установка коллектива а. Итт бетта плана 18 октябра кхоачашьярах рапорт а делла, хІанзалехьа заданел совгІа цо арахийцад эзараш сомийн мехьа товарни продукци.

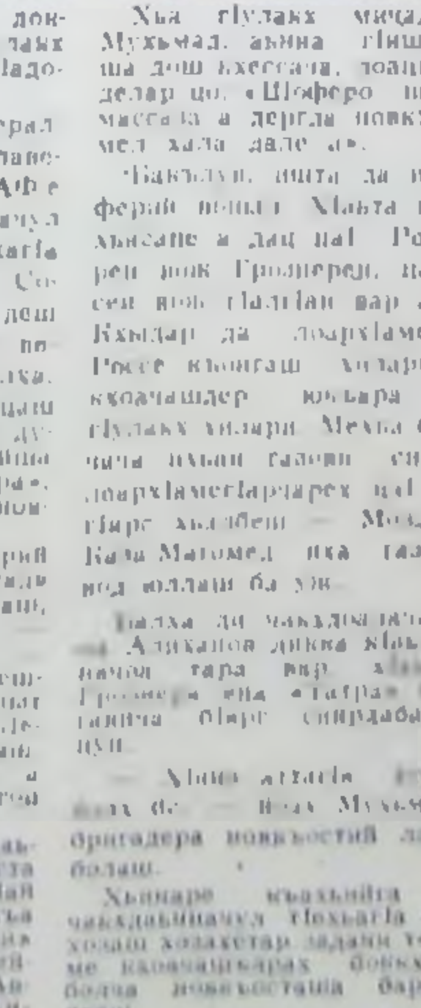
* * *

«Сунжанефть» НГДУ коллективо итт бетта план ханал хьалха кхоачаш а яь, планагІа лаьрхІачул совгІа даьккхад кхо эзар тонн мехкадаьтта, кхо миллион 600 эзари кубически метр газ. Из дерригa а къахьегама оасарле доккхьара чагаІа даьд.

Укх шера тІаьйха социалистически декхараш дикка тІехьхоачадеш ба Гапаев Ульби Бек-Хаин Детмизов Николай Павловича керте латтача шин бригада мехкадаьттахой.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ШОФЕРИЙ ВОШАЛ

Цу дийнахьа арагІерча городоке йисаяь ши автомашин — ГТПС треста № 1 йолча автобазера «Татра» 45— 10 ЧИД яха самосвали «Гидроспецфундаментстрой» треста Ростовски РСУ субподрядни организаци КамАЗ — автобетоносмесителя. Цар дІадолале дезаш хиннараш дукха балхаш дар Гойтгюри - Чай, Самур яхача хиш тІа йолла газопровод тІохишнккача метте бурув теха Іохоттаяь свайш чІоагІьеш бетон чуйоттара. Ерригa а цар лардеша чулотта езаш хиннар 180 кубометр сомгІа бетон яр.

Кхьа нийча бетонни смесь Дербентера участке хьалхахьара къона ниьбакъла, ше дина болхло хилар хьалхагІа а хьаьхьена шийна тІадилла гІулакх ца болаши дийнай [illegible] шофер Алиханов Муьхьмад керкар СМУ № 7 йолча участка начальника Дишинов Мохьмад [illegible].

Муьхьмад саина бараш [illegible] доакха гІулакх [illegible] — йоах Дишинена [illegible] дог тийша [illegible] Дербентера [illegible]

[illegible]

мича доал віаштІехьа доккхен эшаш долен гІулакх массанел а хьалхагІа дІадоладе.

— Ши шу да аз шоферал да болх бу, — дуьна йоланелар Алиханов. — ДОСААФ-е автошкола хьестеньнхарул тІехьагІа. Цул хьалхагІа школа а ПТУ а яьнкар. Советски Эскаре гІулакх деш хилар. 1981 шера аьхки вора со треста автобазе балха. Юхьанца хийн - хуьнаш болх беш дар тхо, хІаьта дукха ха йоаншай сох тийша сайгга хьаелар сога «Татра». Хьаа хет боккхагІболча новкъостий тешам болча.

ХІанз аз болх беча Юрий Борисовича Афонина бригада дукха ба къона шоферий, новкъостий, хотталийш. — йоах дІахо Муьхьмада. — Тха моссане а низ бола чешна «Татраш» и. Дукха опыт болаш дац тхо. ХІанз а, кІезига бІаргадинна наьнкаш. Лоацца аьлча дешоца а хІанзачул тІехьагІа бІаргаеш тергалдеш дезаш да.

Тха къамаьл юкъагІдаьлар. Трасса тІара дІа а деста арагІо гІолла Голь Гюри-Чай яхача хигахьа бодача наькъа тІа даьлар тхо. «Татреих» «КамАЗих» дІахаьъчар шийчаьх латтача майдан тІа. Автобетоносмеситело шийн буьнкар чура бетон Іоуеттар иккергІа свай чу. Дукха ха ялаьнза арагІа хьахаьъчар еьъача еса а. Ше дІавехарга [illegible] латтачар Алиханов, шофера бетон йоассае моттиг нийсъе ше волавелар из, хІаьта на кийсьаь хьиначул тІехьагІа А. Тарасовна автобетоносмесителан шоферашашиниста новкъостал де вахар.

Хьа гІулакх мичад из, Мухьмад, аьнна гІишлонхоша дош кхессача, лоацца жоп делар цо. «Шоферо шофера массаза а дергIа новкъостал мел хала дале а».

Бакълун, иштта да из шоферий шекъ. ХІаьта вІалла хьисапе а дац наІ Ростоверен йоак Грозненски, наІ эрсен йоак гІалгІай вар аьнна. Кхьдар да лоархІаме: уж Росте къоигаш хилари цар кхоачашдер юкъара цхьа гІулакх хилари. Мехка бІарчча цхьан газови системе лоархІамегІарчарех цаІ бола гІарг хьалбеш — Моздок— Кази Магомед яха газопровод йоллаш ба уж.

Балха да чакхдоалача хан Алиханов дикка хІаьдеснача тара вар. ХІаьта а Грознера йиа «Татра» бІарг таиича бІарг сирдабьлар цун.

— ХІанз аттагІа дергда болх бе, — йоах Мухьмад, — бригадера новкъостий лаьла болаш.

Хьинаре къахьийта де чакдаьнначул тІехьагІа хьаходаш хоахетар задани толаме кхоачашьярах боккхагІ болча новкъостанна баркал аьнна.

Ханал хьалха хьаьнь цлар газопровод хох тІехйоаккхарийола моттиг. ХІаьта цу толамах дІамига даькъа даллац къонача шофера Алиханов Мухьмада а.

Н. БУРДЖНОВСКИЙ.

СУРТА ТІА: шофер Алиханов Муьхьмад.

Автора сурт.

Моздок — Кази-Магомеда яха газопровод йоалача беннаре балхаш деш деший дар уж. Рубас, Гюльгери-Чай, Самур яхача доалачь хиштта тІагІолла из тІехйоаккхача балхаш деш яр «Грозтрубопроводстрой» треста № 3 йолча гІишлон монтажни управление дакагІйола бригадаш.

[illegible] городок тетта [illegible] Воассалу. Вора [illegible] шоферий балхай участкашка дІа яха из бригадаш. Трасса тІа латта йиш йолаш яр, из ханна йолаш я. Из а цун белгалагІа йола кертера балхал. Цунах латт цун [illegible] а бедам тІа [illegible] хилар а.

СССР хьаль 60 шу дизара делача цІейна сийлеица накъабахара къахьегама вахте латтача «Промавтоматика» НПО Грозненски опытни завода ерригача цехий, участкий, бригадай болхлоийта юкъе, шерра ларкача социалистически яхье къаьстта дика хьокхачаш тоиташ болх бу Никитин Валентин Ивановоич керте латтача бригада радиоаппаратура регулировщикаш.

Бригадир ше а ва яхье хьалхаватар. Балха [illegible] производственни моттигех пайда а эцаш дерригена кхом бе хьурмат де Іомаду цо шиа гІоеий. Шиа балха йоккха опыт дог ревод а доаш дІайованйташ дукха ба заводе коммуниста кхеиаь капурхой.

СУРТА ТІА: В. Никитин.

Н. ИЛИЕВА сурт.

КХАЧАН ПРОГРАММАНА—ПАРТИЙНИ ЙОАКХО

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома VII пленум

Дlаьлоэлар.
Долалур 1-ча оагlо тlа.

Мелиорированни фондаш пайда во эцарах бекхе эггара хьалха боахамий кулгалхойн специалисташи ба, хlаьта а белгалданехь деза юрта боахама, мелиорацеи хин боахамен министерствашта, «Чечено-Ингушплодоовощхоз», кхыча ведомствашта экономика цу лоархlамеча участкана де доагlа доал дац. Хин дехкача лаьттах технологи тедхаелга, хиш дехкача техниках пайда во эцилга лов.

Лаьттах хьоанал айара юкъанача мероприятеша лакха эффективность лургьаш массанахьа а lовмаш кlийлен тlера севооборотащ юкъе на йоалолой, структура тоа ца йой, деррига боахамаш хьалхарча класса, лакха овсарле йолча юртбоахама культурай гнца lалаш ца дой. Духхьал дlаала деза, уж проблемаш дуккача районашка а бlарчача республике а во къестаелга. Хьаэцаргlа вай фу леладара дешаш. Эггара хьалха цу отрасла lовмаш кlийле яц. Республиканский юртбоахама опытни станце, пачча хьалкхен сорташ тохача станце, юрта боахама министерства, «Чечингсортсемпром» объединене из лоархlаме гlулакх тесса дитад. Из бахьан долаш ялата культурай сорташ эргадоахьилга мела лел, во юкъекхул дика хьувкъам тела, перспективни сорташ. Практике ихьадолча боахамашта дlаюв фуннагlа а мнича бесса а.

Дуккха бе-башха доапаш иэзамо хьал эттад вайнига севооборотащ юкъеяхьара гlулакха а. КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленуме ше доклад еш новкъоста Леонид Ильич Брежнева уйла тlалхийтар гlулакха цу оагlонна. Хlаьта а укх тlеххьарча хана цхьайолча районашка цlенхаштта толхаьй севооборотащ, шоай ханнахьа де дезаш дола хувцамаш дац, боахамашта юкъе лаьтташ юха а дlа-хьа декъаш йола эйпе практика дlахо а лелаеш я. Цу деррнгача хlамаша, буссошича кхаьчача, лаьтта леладара культура лохъю, хьувкъам бийза чу ца барга цун дикал йоавлга кхоачаву.

КПСС ЦК-ас дlадехкача тайпара севооборотех, дlадувча лаьттай структурах, интенсивни сортех, лаьтта кийчдара рациональни приемех, дlайийна кlамаш лорадара средствашт юкъенкахьарах, кхыча хlамаех йола lилман ларда тlа бакъяль рекомендацеш тlа а йолаш зонилза йийкъа лаьтта леладара системаш кийчъяьй республике.

lалама иэо шиъ духьалеваш уттайой а, вай хьокхамаш лаккен хадданзеи хургдолаш хьувкъам кхебара тlадерзаде деза толашагlен прогрессивни мел дола хlама. Эггара хьалха де деза из ялат даккхара.

КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленумо дlадийхарашка хьежжа комплексни кхачан программа оттаяьй. Цу тlа белгалдаьд еррига юртбоахама продукци дуккагlа яккхара ихьана еррига агропромышленни комплекс толаме дегlайоалалра ларда йолча ялата хьувкъам лакхбараи дуккагlа чубараэ тlадерзадаь гlулакхаш Нохч-ГlалгlIайчена керда дакъа — люцерна фу кхедара парарча пятилетке 30 эзар гектар гартга кий дехка лаьтташ къоастадаьдолаше а. Дlалхача пленуме а оттадаьдар, тахан а отталу вай из декхар — ихьанна дика а ялат доаккилга лох ца далийта. Цу гlулакха 1983 шерарча хьувнъама лаьрхlа 1[illegible] эзар гектара тlа дlаенаэ ярьаш гурахьа юа культураш, 40 эзар гектара тlа — [illegible], 6.5 эзар гектара тlа — дута.

[illegible]

Ховш ма дарра, вайнига хьалъ РСФСР сомий-баьцадарий боахама министерства «Чеченингушплодоовощхоз» яха специализированни объединени, цхьадола организационни дешаш къоастадаьд.

Цхьабакъда, холуш, белгалдоалаш хуйцамаш кийнадац объединене болх эргабаккхара, соми баьцадарашн дукхагlа дахари даькъе. Юрта боахама министерства цхьадола боахамаш, сомн баьцадараши доахилга минплодоовощхоз системе чукийсдар духьа, объединене доалахьа дlачулуйта тоадар бахьан долаш юха а «вой гона чу» дахад вай — уж культураш кхеелга тlадилла баьцадараша кхеделга синийта дукха-ха йолча кхыча системаштен боахамаштен. Къоастадаьза дисад соми баьцадараши дlаоттадаь лоаттадарен чаккдахарен бала хьаярах дола дош, мела ба соми баьцадараши лелладаран фу леладарен lилматохкама станце беш бола болх.

Хаттар отт: вайна хьалхара сомий бешамаш кхетаме лелапра, сом дукхагlа бахара перспектива, баьцадараш кхедеча халача балхашта механизаци яра дешаш къестадергдар, комбайнашца уж чуйделга вlашт lехьдоаккхаргдар малав? Вай вовш да-кх. Из болх хlана укх сахьате во лел.

Юкъагlа дисача гlулакхех доахкаше а вай къоаста ца еш юс кхы тайпа. масала, лаьтlаех эффективно пайда эцар. доакъош пайданагlа долча тайпара цхьаьа тардар. хьалха лаьтта опыт юкъелхьар санна йола, къоастае еза ха хьатlакхаьча проблемаш. Массанена а ховш ма дий, масала, «Московский», «Южный», «Овощевод», «Гордалинский» совхозий лаьтташ баьцадараш кхедара пайдана доацилга. Укх тlеххьарча шерашна геттара лохбецнаб цигара хьувкъам. Хlаьта а планаш хьалхагlа шоашта тийнараш тел царна уж юкъагlа юсаргйолга шоашта ховшше а Паччахьалкхенчун хьисапе бий из никъ?

Вай «мела» мел йола моттиг хьагучаькххар укх шерарча экстремальни хьалаша. Дукхагlдолча боахамашка лоха хиннаб хьувкъам, сом кийчбара план кхоачашъяьяц, юкъагlа йисар кхерам болаш я баьцдаарий план а. Ишта болх бе мегаргбац.

Комсаш лелаяра гlулакх дувца безам бар са. Цу даькъа тlагlоллара мара кулгалдаш яхаш критика йир КПСС обкома укхал хьалхатlа хиннача пленуме «Чечено-ингушвино» объединенена, «Госкомвинпрома» кулгалхошта. Цхьабакъда, хlанзалца хьа цхьаккха тайпа предложени сиваяц. хlаьта комсаш дlаллара паччахьалкхен планаш хьалхагlа а санна юкъагlйоах вай.

Комсаш леласлга дегlадоалалара дикача лаьттай иттаи эзараш гектараш къоастальй Малгобекски Шалински, Грозненски районашка. Цуна дувзадеина гектары хувца йийзар дlадувча ялатий, шекара свеклай, кхыча культурай структура. цу тайппара цхьадола боахамаш а кхыметтел районаш а халача хьал тlа оттаеш.

Лаьтта дlа а ийна республикерча цхьадолча боахамаша керда дlаегlа комсий бешамаш тесса йитай, хlаьта буссошича кхаьчача, цу лаьтташкара йоаккхаш цхьаккха тайпа продукци а яц. Воих оагlорахьара къаьнарча районашка комсаш леладра гlулакх боккъонна ца леладен сецай «Чеченингушвино» яха объединени Комсех пайда дукхагlа хургбола, хьувкъам лакхбергбола, дуккагlа чуяхьаргйола навкъаш лохаш дац. Гектара мела [illegible] республике хьувкъам дуккагlа хургбола. lан шелаш тохи дола, тlаеслачи номсий сорташ юкъедоалилара гlулакх. Шерра дlадоаржадеш дац ше пийса хилар [illegible] [illegible] кел йолаш, комсаш леларий [illegible]

[illegible]

[illegible] наш ба. Машар хила метаргболаш гlулакх дий гектара тlара чуяхьаш йола комсаш еррагаш а 25 — 30 центнер мара ца хилар. Из бахьан долаш дукха за хьалхагlа дела планиш кхоачаш ца еш хьайоагlа республика. Укх шера планагlа йоагlачул 40 эзар тонн кlезигагlа дlаенный комсаш.

Мича ханнаьца да дезаш да вай из гlулакх?

НГlАССР Министрий Советагара, «Чечингушвино» объединенегара хьадеха деза вай шу чакхдалалехьа «Госкомвинпрома» специалисташа дакъа а лоацаш комсаш лелаелга дlахо дегlадоаладара конструктивни предложенеши паччахьалкхен планаш тенниаме кхоачашъе ца lалаидеш йола мероприятеши хьачулулга.

Керттерча проблемашта юкъе КПСС Централни Комитето, Леонид Ильич Брежнева белгалдоакх шиъ структурага дилдача толашагlа йола гарантированни доакъара база — хьайбий боахам сихагlа дегlайоалабира КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленумо сина заданеш толаме кхоачашъяра лард хьапила яри цахилар.

Уж указанеш шоаш ма яра Нохч-ГlалгlIайчения йоаlаш я. Республика колхозашен совхозашен цхьаьна шера кхоачашъли доакъараш lоадара шоашта оттаьь заданеш. Кийчдаь доакъар, дукхагlйолча хана, дикал лоха йолаш белоннаш кlезига йоахкаш хул. Укхаза доакъар кийчдара технологи толхалрах лаьтта lан гlулакх, царка эша хранилищаш ца хиларах а латт.

Цуниа дувзадеина КПСС обкома бюроси республика Министрий Советои соцам баьбар 1982 шера 265 эзар тонн доакъараш чудоххар духьа силосина сенажни сангараш яха а кхыдола гlирсаш хьалде а аьнна. Укх шера 1 октябре кхаччалца хьалдаь дlаьнараш 37 эзар тонн чукошаргйолаш мара дац. Бехктохкам ца хеташ леладаьд уж хьалдари гlулакх Урус-Мартановски, Малгобекски, Науркски, Надтеречни районий боахамашка, вешта аьлча доакъараш халагlа долча районашка.

Юрта боахама министерства, кхыча юртбоахама ведомстваша, шефство леласча промышленни предприятеша дерттlа тlахьожам лоаттабаьбец гlирсаш хьалдеча, хьадда гlулакхаш чакхдаьхадац оттаьь заданеш кхоачашъяра.

Керда прогрессивни технологи доакъараш кийчдеча во юкъекхахьара бахьанех цаl да йолаш йолча доакъар кийчдара техниках пайда во эцар а хlаьта ишта цуна кхоачам болаш колхозаши совхозаши lалашьль ца хилар а. Баьцаш хьокха ха хьаккхаьчача хана массе метте силос кийчъеча юкъагlа тоьаш хилаш йол хьокха косилкаш, йолхьнгаш пресс-подборщикаш, токхараш, техлергаш, комбайнаш. Эшаш йола из тайпа техника хlанз а lалашъяц колхозаштен совхозаштен юрта боахама министерства, «Госкомсельхозтехника» объединене.

Укх тlеххьарча шерашка хьайбий боахам промышленни ларда тlа боаккхаш хиларца, коатlара оалхазараш леладеллен кхыдола доакъоши сихагlа дегlадоаладеш хиларца дувзадеина комбинированни доакъараш дукхагlа эш республике. Цхьабакъда, комбикормови промышленносте хlанз йолаш йолча мощносташа боахамашта эшараш lалашдац е дукхагlа диллача а, е дикагlа диллача а.

Тlагlертта вlаштlехьдаккха деза вай хьайбий боахама гlулакхашка дола деррига ялат чакхдаьккхан найсдаьй хулийтилга. Цу гlуллакхъ хана хьалха, кирараш тиегlа чакхнолаш болх бе йолаялитаза ярьяц денеи бийсанеи 600 тонн комбикормаш арахеца иш бола Аргунски ялатапродуктай комбинат, хlаьта ишта боахамий юкъара комбикормови заводаш сихагlа хьалъе а болх беш ярий болх тоабе а беза.

Ялатапродуктий управлене, гlишлои очеи монтажни организацей, юртбоахама велочнаш, партийни комитетий сагоатlа [illegible]

[illegible]

лел Цхьацайола колхозаши совхозаши во хьож рапс, эспарцет кхеара дешашка. Вlалла а вlаштlехьдоаши гlулакх оттад доакъара свеклаш кхеара.

Гlулакх чакхдаьккхара хьаштина дlадех цу тайпара этта хьал хьатlадоагlача шерре а тоаделга, доакъара культурий структуре цхьа дlайийча дукхача шерашка тlаювлача баьцаша лоаци лакъа дика аттача хулийтина. Бокъонца чlоагl а даь дlаоттаде деза хlара шурийи хьакхарч лелае ен фермана гонахьа 50—80 гектарал кlезигагlа йоацаш доакъара свеклаш дlаювлга. Уж лакха хьувкъам луш йола культураш дикагlдолча, органически минеральни удобренешна дика lалашдаьча лаьттанка дlае ела.

Къаьстта йоакхо е еза, вай эрий тlаювла баьцаш тlайолча лаьттаех, хилад ете а, цар хьадала йиш яр дизза хьалоаккхаш дац. Хоалам болаш дlадаккха деза эрий тlальнича цонехи даьгlенехи пайда эцара КПСС обкома бюрои республика Министрий Советои соцамца чlоагlъьвча мероприятей комплекс кхоачашъяра дош цхьаболча кулгалхоши терко йоацаш леладелга.

Доакъара производства интенсификаци лакхъяра чакхдоахача гlулакхий комплексе къаьстта моттиг дlалоаш доакъарий индустре. Парте областной комитето лаим шиъ тlахьожама кlал лоаттаю из балха лоархlаме участок. Дукха хlамаш хlаналс даь дийнад. 182 керттерча шурий, хьакхарч лелаеча, кхыча фермех, ма дарра аьлча, тахан еррига типови кормоцехаш я. Цхьабакъда, царех эффективно пайда эцара, эксплуатаци яра дешаш къоастадаь дала таьнв да.

Доакъараш кийчдара дlахо интенсификаци е йиш яц белкови проблема къоастаялца йолча хана. Доакъарех пайда дикагlа эцара белока проблема къоастаяра гlулакха юкъе белгталара дакъа лоац дукха-тlеххка хьоар санна йолча компоненто. Республике хьалъяьй дукха-тlеххка хьоар доаккха завод. цхьабакъда, хlана кхоалагlа бутт ба НГlАССР юрта боахама министерство, парте Грозненски райком цунга дlахьажа, из болх бе йолайолийтилга вlаштlехьдаккха ха ца нийслуш хьувза.

Белкови проблема къоастаелга тоьал доккхача даькъе юхадетт предшественникаши доакъара культураши лаьрхlача шоашта нийсса кхы йоацаш йола горох, люцерна, соя, эспарцет, доакъарий смесаш дlаювлга производствана мела юкъедоаладеш хиларо. Хьайбий боахама доакъарий бала чlоагlъяра даькъе люцерна боккха халкъбоахама лоархlам болаш хилар теркал а деш, цу культура фу даккхара программа дlахо йизза кхоачашъергйолаш вlаштlехьдаккханза даргдац гlулакх Паччахьалкхен хьашташа дlадех из.

Цу маьхерча доакъара культура фу дукхагlа даккхара программа оттаьй чакхдоаккхаши я республике 20 эзар гектара тlа люцерна фу кхедеш и [illegible] колхози совхози. Дlахорча шерашка из фу дукхагlа даха а [illegible] чакхйоалаш из паччахьалкхена 1.2 эзар тонн дохка а лаьрхид.

Iилман учрежденей, дикагlдолча боахамий, оригинаций, отделеней опытно [illegible] ду Нохч-ГlалгlIай АССР дук[illegible]

[illegible]

стаяра дешага бокъонца, кхы кхе ца луш хьанга деза, КПСС ЦК-ас из дlадехкача тайпара.

Белока проблема къоастаяра гlулакха перспективни культура — соя. Из дlайоли дола лаьтташ укх тlеххьарча шерашка дукхагlа хилийтад, укх шера дlалоаш из 1300 гектар. Из кхеара агротехника товьяй. Цхьабакъда, вай хlана а lемадеш цун товрини производство вlаштlехьъаккхал дукха соя кхе, цу гlулакха специальни гербицидех пайда эца, хьувкъам лакхагlа луш дола сорташ юкъенкахьа. Цlенхаштта уйла тlаххийта еза вай соя проблема къоастанъа, хабараш дита а дита дlадоладе деза гlулакх.

Доакъарех пайда эцара эффективность лакхъеча онло моттиг кхоачае еза комбинорови силос дукхагlа кийчъяра. Цун лоархlамах дукха дийцад. Из маьхера доакъар къаьстта а хилаша даргдоацаш да хьакхарч лелаелга детlадоаладара. Дуккача боахамий шоллагlа юха дlайийна хьажжlаш, корнеплоаш я. хlаьта царех комбинированни силос кийчъяра пайда эца мегаргбол, эца а беза.

Доакъарий балансана юкъе лоархlаме моттиг дlалоац рапсо. Бlаьсти ма яьлчиге а рапсах пайда эцаро йиш хулийтаргья мошача доакъарица хьайбашта кхоачам бе, детача доахана продуктивность лакхъе, тоьал дукхо силос кийчъе.

Цу культура эффективность бакъьяль йоллаше я. цхьацайолча районашка, колхозаша, совхозаша кхоачам болаш кхеац рапс. Из дlаера ладаии кхоачашъьяц Надтеречни, Науркски, Урус-Мартановски, Шалински районаша. Хlана а во вlаштlехьдаьккхал рапса фу леладелга. Уж дешаш кхы тlеха ца доахаши цlенхаштта кхоачашде доладила деза.

Лоаламбоана хlамаш да а дац, е хила йиш а яц хьайбий боахама доакъарий бала чlоагlъеча. Деррига дешаш — шортта белокаш йоаха доакъари культураш хьахаржартара, уж кхеара, чуяцара, дlаоттань лоатталра технологи кхоачашъяргара хьайбашта дlателл уж кийчъярга кхачналца — партийни комитеташа, советски юртбоахамен органаша, республика хlара колхозои совхозои къаьстти а хадланза а йолкхо еш дола дош хила еза, КПСС Централни Комитето из дlадехкача тайпара.

Кхачан программа чакхъяккха йолаьча хьалхарча шера итогаш воаш еш, вай критически мах бе беза карагlдаьнарий, воаш карара дувлийтарий партийни lаьдалагlа кlоаргга анализ е. цlенхаштта выводаш е а дlахо йолача хана хьадда мулаш белгалде а деза. 1983 шерре а агропромышленни комплекса ерригача звеньяша бlубенна болх белга lалашдаи духьа. Цун йоакхо ела партийни, советски, боахама органий, юртарча берригача къахьегамхой балха тlа керттердар хила деза.

Тахан хlара колхоза, совхоза, районо болх а баь, хьадда гургдолаш хьаоттале деза 1983 шерара планаш шоаш мишта а сен чотах а кхоачашъергья, кхы тlа а малагlа кхоачамаш оарцагlдаха деларгда.

Дуккхача даькъе хьатlадоагlача шера толам балга тахан, 1982 шу чакхдолача хана вай баьча балхага хьежжа хургда.

Вай чlоагlа ца хьовзаде йиш яц, ялатийна лаьрхlа дlайийна хина хьаккlаш цхьайолча районашка хlана а [illegible]

[illegible]

логикхаба деза хьувкъама ларда хlана йоллилга, цудухьа хlана берригa теркам тlаба хийта беле гурахьа дlаюв хlа маш ханнахьен дийен дlаера.

Ялбь оахилга чудуйтиш хий дуллилга, бlаьсти дlа юаргйолча культурай фу lалашделга, юртбоахама техника, хий дехка системаш тоаелга тlехьадаха деза. Дица далийта йиш яц лаьттах хьоанал лаккъяр санна дола лоар хlаме дош я. Хlанз, транспорт — автомашинаш а транспортни прицепаш а — мукъайлларга хьежжа, колхозаша а совхозаша а, «Сельхозхимий» а «Сельхозтехника» а объединеней предприятеша сихха вlаштlехьдаккха деза органически а минеральни а удобренеш кхашка дlакхухьилга.

Цу гlулакха къаьстта тlа хьожам лоаттабе боагlа партийни комитеташи, советски, боахама органаши.

Хьайбий боахаме укх шерара программа кхоачашъяра даькъе lалахмате бехктохаме а доккхий а дезхараш хьалхашка латт областной партийни организацена. Долча бесса lаала деза, планага хьежжа продукташ ихара а эпара а боарамга кхаьчали республика дlабахача ийс бетта.

Шура йохкара лиллача соахкарча боарамга хlанз мара кхаьчадац вай. Хьайбашта дулх тlанхетилга а хlара кхоабача lатиггара шура йоакхилга а кlезиг(ле)нид. Соахкарчул хlанз чlезигагlа да вайнига хьайбаш, хьакхарч, жа.

Алхха объективни бахьанаши бакъде йиш йолаш дац из гlулакх. Укхаза гучахьа да болх лелабеча дувлийта доккхий гlалаташ, ца деш дисараш, юртбоахама ведомствай, районий, колхозий, совхозий кулгалхоша шоашта тlаллгта бехктохкам кхета ца бара факташ.

Соахкa хьайбаш lангара доахача хана, хоаш ма хилларе, республика еррига районашка халонаш нийсъелар. цхьабакъда, уж массанахьа а цхьатарра эшалдар. Шалински, Назрановски, Гудермесски, Советски, Веденски, Ножай-Юртовски районаша дулх, шура, кхыйола продукци йохкара планаш кхоачашйир. Бакъда, боахамашка кlезигагlа доакъар ца хиннача Грозненски, Урус-Мартановски, Надтеречни районашка, кхычахьа а дулхи шуреи кlезигагlа яьккхар, укхаза паччахьалкхента шура йохкара заданеш кхоачашъянзар, кlезигделар хьайбаш, цар продуктивность лохъелар.

Эттача хьало еррига юххьанцара партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш, колхозийн совхозийн, доал дара еррига звеной кулгалхой а специалисташ а декхарийла бу хlара ферма коллективаш корта а болаш гlо дара, тlехьадисар дlалаккхар дукха тохапарча автуй болаш йолча торонех мамогта дикагlа пайда эцара.

Дулх даккхара даькъера воай декхараш кхоачашдара чуотталаь лоаттадеча хьайбашта ден-буса 700—800 грамм а хьаккхарчашта — 400—450 грамм а тlаккхетийта деза. хlаьта паччахьалкхенга доххача хьайбий юкъара доазал 340—350 килограмм а хьакхарчий дар — 110—120 килограмм а хилийта деза. Хьалха лаьтача боахамаши кхы а доаккхагlа мулаш даха доагlа.

Коа тlарча оалхазарий дулх даккхара йолча вай торонех къаьстта гурахьа lай а эцаш, дерттlа пайда эцац. «Птицепром» трести [illegible]

[illegible]

ный молот» завода. кхыча предприятей кулгалхоша вукха ха я кхамнахаш ду гlоина дола боахамаш вlашагlдоккхарах наьхагаш дlа юха кхухьийта, бакъда, хьалеш корта болаш хlами дац. йоаккхаш продукци ц яц.

Хlана болх беча гlонна долча боахамашка къоастадаза дукха дешаш да. Царех дуккагlчар лаьтта леладара культура лоха я. хьайбаш дерттlа кхабац, царга во хьож, зооветеринарни болх лодара лелабу. хьайбий а продукце а учет эшала я. Из бахьан долаш юртбоахама культураш кlезига хьувкъ, хьайбий продуктивность лоха я «Нефтяник» яхача совхозагара дlа мел ийккхача боахамаша продукци яьккхара планаш а заданеш а кхоачашъяц. Боккъаллар аьлча, еррига предприятей ниа дlаккхоачаргбоц гlоина доли боахамаш вlаштlдоккха. Цулухьа, тхона хетачох, нийса хургдар масех эlамигача предприятеша цхьаьна ниа бола юкъара аграрни цехаш хьайича. Ишта дика хургдар промышленни предприятей болхлошта цхьайолча колхозашцеи совхозашцеи вlаши аьча договорех а дакъа юкъедаха а хьайбий продукци лоаттаелга вlаштlехьдаккхача.

Республике гlонна дола боахамаш дегlаухилга юхатетт царна лаьтта, даьгlенаш хьежаелга, lаьсий, ков тlера оалхазараш хьежаелга лелари лелаеш хиларах. Юрта боахама министерствас, «Чеченингушвино», «Чечингсотопром», «Чечингсортсемпром» объединенеша гlонна долча боахамашта чуоттаьь кхаба хьакхий хурскаш телара заданеш кхоачашъяц, хlаьта «Нефтяник», «Нефтехимик» яхача совхозаша хьакхарчаш ебаяц. Кондиционни доацаш а кхоачам хиллал а lамарч долча предприятеша пхиндаргаш лоаттадац Куларински рыбхоз.

Хетаргахьа, нийса хургда предприятей гlонна дола боахамаш, коллективни бешамаш лелалр, бахача махкх гlонна дола боахамаш дегlаккхувлара дешаш къестадергдола координирующи компетентни орган вlашагlйоллилга республика Министрий Совета тlадиллача.

Докладчика дувц юрта шефски новкъостал дарах, хlаьта цо хьахьокх болхлой классеи колхозийн ахархойн йохаргйоаца цхьоагlо. Укх тlеххьарча шерашка цу тайпара новкъостал деллга дикка тоаденна хилар белгал а даьккха, цо аьлар договорийларда тlа шефски мероприятешта система е еза аьнна.

КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленума решенеш кхоачашъяро дlадех партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацей организационно-партийни, политически болх цlенхаштта эргабаьнкха тоабелга, бухсошаш хьахулачоа хьалхара боахама кадрий бехктокхам лакхбелга.

Юртбоахама производства лоархlамегlча участкашка партийни влияни чlоагlъярах хьадоала беокат доккхагlа хургда юрта коммунисташ нийса дlа юха тарбача, производстве хьалхаттараш, къаьстта а механизатораши хьайбаш леладераши парте дlаийбара хьахийржача.

Белгалдаккха доагlа, Назрановски, Шалински, Ножай-Юртовски, Веденски, Советски, кхыча а районий партийни комитеташа. дукхача совхозийн колхозийн кулгалхоша майски Пленума решенеш [illegible]

[illegible]

болх прагlабаьккхабац горрайисполкомаша, шоаш йолча кхатайтад районни аграрно-промышленни объединенеша.

Цу даькъе масал луш яц республикански аграрно-промышленни объединени а. Сона хетачох, НГlАССР Министрий Совет я моттиг(агlа) гlулакхаш вlаштlехьдахара керте етта езар, агропромышленни комплекса балха кулгалде деза.

Парте областной комитета бюрос дерттlа йоашха а йовлихаш къестае еза моттбоахача производства хlара лакъа дегlаккхувлара перспективи. Кхачан программа кхоачашъяра даим а цlенхаштта а тlахьожам лоаттабергбола, балха эффективни формаш а методаш а вийчъе ела.

Юххьанцарча партийни организацей лоархlам лакхбе боагlа. Уж хьалхарча юкъие латт, юкъарчал доацаш къахьегама коллективашна болх беш я. хlаьта экономика чlоагlъяра, цхьаца бу болх тоабара керте латта елаш а я.

КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленума соцам, лаьтта леладара эффективностах, ялат а доакъар а дукхагlа даккхарах йола нов. Л. И. Брежнева указанеш кхоачашъяра дешаш дувца деза партийни комитетий пленумашка, юххьанцарча партийни организацей собранешка. Цхьан дешаца аьлча, Кхачан программа кхоачашъяра даим партийни тlахьожам лоаттабе беза.

Кердача дlадехарашка хьежжа, юрта бу беррига организаторски а политически а болх юрта боахаме кардинальни гlулакхаш чакхдахара тlаберзабаь хила беза. Цlаьхха а критически хьажа деза гlулакхашка, доккхагlа йола мулаш дахара наькъаш белгалде деза. Тахан декхар сецах латт аьлча, из латт КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленумо, республика юбилейни торжествашна айдаьча къахьегамен политически хьинарах пайда а эцаш, укх шера масса тайпа продукци эцара паччахьалкхен планаш кхоачашъярах, дlахо йолача хана Кхачан программа кхоачашъяра тешшаме ларда йоллалах. Из хургда СССР хьаль 60 шу дизара дика доккха совгlат.

— Мукъа ба сона шум цlерагlа, областной партийни организаце цlерагlа, — аьлар А. В. Власова, — КПСС Централни Комитета, новкъоста Л. И. Брежнева шийна коммунистана республика берригача къахьегамхоша юртбоахама производство дlахо айра шоай низам кходерг ца хиларах тешам бала цунца цхьана цар доагlа дола дакъа юкъетьоргда КПСС XXVI съездо оттадаь керттера декхар — советски наькъ вахара хьал тоаделга кхоачашдара.

* * *

Дийцача дешах йола преней хьайниллар КПСС Науркски райкома хьалхарча секретара **А. М. Карагичевс.**

— Парте районо боахамий кулгалхойн специалисташи юкъе а озаш, — аьлар цо, — кийчъяьр лаьттангара боала хьувкъам лакхбара, юртбоахама производство вlаштlехьдаккхара прогрессивни формаш балха юкъе йоалара мероприятей комплекс. Уйла а яь кийнайда организационни дешаш а. Уж мероприятеш кхоачашьяре, шеко яц, торо хулийтаргья КПСС ЦК майски Пленумо могаль Кхачан программа кхоачашъяра кхы а доккхагlа дакъа юкъедаьа.

Районе чакхдоахаш латт юртбоахама продукци кхы а дикагlа [illegible]

[illegible]

КХАЧАН ПРОГРАММАНА — ПАРТИЙНИ ЙОАКХО

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома VII пленум

далкйтара парте райкома бюро юрта боахама министерствица цхьана чекхдаьй хIамаш дIаюьча лаьттай структурага, ялата культураш хьакъоастаярга. Оаха сагото еш хIама да цар фу кийчдара гIулакх республике мела лелаш хилар. Эшаш да дикал лакха йола гурахьа дIабувча мукха, рожа, гороха, кена фу.

«Коминтерн» яхача шелковски колхоза къахьегамхой тIахьехам хьал а лоацаш, наураш гIерт хьайбаш диза долаш а дIайхача лаьттаIа Iангара доахилга Iалашде. Доакъар соахкарчул дикка дукхагIа Iалашдаьд. Масала, силос чуеллай 90 эзар тони гаргга, планагIа лаьрхIа хинначул 15 эзар тони дукхагIа. Йол кийчъаьй 27 эзар тони, баьций хьоар — 4 эзар тони гаргга. Хьайбай помещенеш тоальй, хIаьта доахан чуоттадаьд.

Ерригача хьайбай фермашка вIашагIъехкай хана йола партийни комсомольски группаш, депутатски посташ, халкъа тIаьхожама посташ, хьайбаш леладераштa юкъе беш ба боккха массово-политически болх. Цу дерригнеша лакхъю балха эффективность. Доахан чуоттадаьчул тIехьагIа йоаккхаш йола шура соахкарчул дикка дукхагIа я.

Цхьабакъда, хьайбаш леладелга дIахо дегIадоалалара райова новкъостал эш. ТIехьарча шерашка Наурски фермашка Iулаш лебадара геттара кIезига кхоач дикагIча фу дола шинараш.

— Укх шера тха кийчдара даькъе пачхаьалкхен доккха декхар тIадисал тхона, — дIахо дуаш оратора. Хьал тоадара дукхи гIулакхаш чакхдаьхад оаха, тоабеш ба жа леладара болх. Дукха жа Iуй бригадаш, жа леладу фермаш говзал лакха йолча специалисташца чIоагIъаьй.

Де мел доагIар лаьдаш райове комсаш лелаелга дегIадоваладара. Комсаш яарен пачхаьалкхенга йохкарен план 70 процент мара кхоачашъаьац. ТIехьадисар дIадаккхара къаьнача комсий бешамашка реконструкци елга сихагIа доладе деза, хувца деза кIезига хьувкъаш дола сорташ. ГIомарагIа долча лаьтташ тIа майрра дIайолгIа еза керда комсаш, массанахьа а балха юкъейоалае еза къахьегама звеньяй система, кхы а дикагIа пайда эца беза моральни материальни стимулех.

Лаьтташи хьайбаши леладеча доаха толамаш дукхагIча даькъе агропромышленни комплекса ерригача звенош вIаши барта а йолаш, гIо а деш болх барах тийша да. «Сельхозтехника», «Сельхозхимия», «Чечингсортсемпром», «Сельэнерго» яха объединенеш деккарийла я колхозашкарен совхозашкарен гIулакхаш тоадара чIоагIагIа влияни е. Халахете а цар хIанз а шоай болх кердача декхарашка хьежжа вIашiтIехьбаьккхабац. Гой ер да масал. Боахамашка тIехь-тIехьагIа дукхагIа кхоач низ бола К-701, Т-150К яха тракторaш. Халахете а, цар болх бач моттагIа цхьа оттхал талхха ша. Мара Дувцар [illegible] латт аьлча, из латт [illegible] йола запасной дакъаш геттара кIезига хиларах, йоацаш я цу машинашта лаьрхIа мастерскеш. Из баьхьан долаш лаьтта леладерашта чIоагIа эшаш йола уж тракторaш болх ца беш сага латт. Районерча ерригача 57 машинах 30-нел кIезигагIа яраш мара болх беш яц.

«Сельхозхимия» яхача районерча объединенех аьлча белгалдаьккхи доагIа из хIанз а кхыметтел вIсанг — дукха а мегарйолаш материальни база йоацаш я. Агрохимикий ерригa бола минеральни удобренеш хьайбадих уж колхозашкеи совхозашкеи дIакхачийтара [illegible]

КПСС Ножай Юртовски райкома хьалхарча секретара Л. М. Харсанова ше къамаьл [illegible] боахамий [illegible] чIоагIъяра лаьтташ кхы а эффективнегIа пайда эцара проблемаш.

[illegible]

ара коллективашкара идейно-кхетама болх чIоагIбора практически гIулакхаш чакхдаьхад. Цу дерригнеша торо хилийтай пачхаьалкхенга хьайбай продукци йохкара шие бетта заданеш толаме кхоачашъе. 118 процент кхоачашъаьй генараш кийчдара план. Общественни хьайбаш диза Iалашдаьд дикача гIожача а мошача а доакъарна.

— БIубенна а долаш дIахойт оаха карарча юбилейни шера плана дерригa хьокхамаш тIехьхоачашдергхилар, — аьлар нов Харсанова.

Цхьабакъда, дукха я хIанз а къоастаиза проблемаш, уж къоастадра тIехьа болх беш я хIана районни партийни организаци. Дукхача юртбоахама культурай хьувкъамаш лоха да, эзала пайда эц минеральни органически удобренеех. Хьайбай фу тоалара, цар продуктивность лакхъъара дош мела леладу. КIезига дац кхоачамбоацараш районни культурни экономически дегIайоалалара даькъе. Юххьанцарча парторганизацеех кот гIортолга а еш КПСС райкомо коммунистий, ерригача юртарча къахьегамхой низ тIаберзабаьд укх кхоачамбоацараш дIадахара тороех бизза пайда эцара. Белгалдаьд продукци пикхара хьалда дола доалонаш. Дерригa тхьамка доаккхилга райова боахамашa карарча пятилетке 5 эзар тоннага кхоачалергда. ДукхагIа лакха лелаш да ялат, генараш, хьажкIаш, баьцадаараш, сом, доакъара культураш.

Лаьттанара йоала ерригa продукци дукхагIа пикхара цхьана пленагIа лаьрхIа да хьайбаш леладелга сихагIа дегIадоаладе.

Къамаьл ду цIи хеза йолча хьажкIаш лелаечо, «Лермонтовский» совхоза мехотряда начальника Л. Захаева.

Дукха шераш ла аз сай новкъосташца цхьана хьажкIаш лелаю. Цу культура къаьрша юкадех лаьтта дукха деза шийна даь гIулакх. Чакхъаьлнача пятилетке тха мехотрядо гектара тIара 35 центнер йовхаш лакхбоь цун хьувкъам. ЦхьайтталадагIча пятилетка хьалхарча шера гобаьккха лаьрхIача оаха хIара гектара тIара 40 центнер аьккхар. Карарча юбилейни шера тхоай кхашкара 50 центнер хьувкъам чуба декхар тIайийцад оаха. Тахан сай доттагIех доккхал а деш дIаала йиш йолаш ба со: хIара гектара тIара 53 центнер хьажкIаш аьхай!

КарагIдаьннача кхоачамхиния ца а Iеш мехотряда коллективо шийн плантаце тIара хьувкъам кхы а лакхбе гIерташ я. Шоашта ниийбата гIерта белаш бола хьалхалаттараш республике болаш ба. Йоккха опыт Iоаьаьй хьажкIаш дика хьувкъаеш болча говзанчаша Социалистически Къахьегама Турпалаша Гайтамиров Шиоваиен Саидов Баудеи. Кхыча говзача хьажкIаш лелаераша. Халахете я, цар маькe опыт республикерча ерригача хьажкIаш лелаерашта юкъе хIаца а дIаяьржаяц.

«Лермонтовский» совхозе, аьлар оратора, дукха хабараш дувц севооборота Iилман система балха юкъейоалае еза яхаш. Цхьабакъда хIанзалца хьадиь даьннар геттара кIезига да. Лаьтта леладара малагIа культура а ювцар, нагахьа санна баьнов Iаш химически лоралрах, удобренеех кхоачам боллаш эффективно пайда эцаш ца хилча? Къахьегам вIашiтIехьбаьккхара прогрессивни метода боагIача тайпара геркам бац боахаме.

Цу тайпара сурт бIаргаго йиш я районерча дукхача кхыча совхозашка а. Цудукха цхьадолча кхашка шоаза дIаяна бац аьнна лакхагIа хул хьувкъам лоалаха дидача лаьттанаша хулачул. Ерригача коллективашка хьалхалаттаIа опыт дIайоаржайича — тайп-тайпара хургдац хьувкъамаш. Даьхен амбарашка дикка дукхагIа кхоачарга ялат.

Кхашкара хьувкъам лакх бар дукхагIча даькъе республика юрта боахама министерства, кхыча ведомстваш болх [illegible] тийша да. Лаьтта леладераша [illegible] оперативни гIо дац. Масала, минеральни удобренеш [illegible]

цу даькъе пачхаьалкхенга хьайбай продукци дерригa тайпаш доахар а долаш.

— Аз кулгалдеча мехотряда шийн планах аьлча, — аьлар нох Захаева, — са ала йиш я 400 гектар долча кхай тIара, богара тIара. 1983 шера оаха гобаьккха лаьрхIача гектара тIара 35 центнер фуалъьха хьажкIаш чулхьаргья, аьнна.

Лаьттан хьайбай боахами дегIакхувлача, цар эффективность лакхъеча хIанз а къоастаиза йолча проблемашта хетадаь лар парте Гудермесски горкома хьалхарча секретара А. В. Волкова къамаьл.

— Укх шера хьалхашка хатта халонаш эшаора кхайи фермайн къахьегамхой оарцагIбоацаш боккха болх бу, — аьлар цо. Бакъда, мукIарал ца дича далац оаха чакхйоаха организационни, политико-кхетама мероприятеш тIехьадисар лоаццача хана дIадаккхара кхоачамбоалаш ца хилар.

Районa боахамий карарча шера вIаштIехьдаьннадац комсаш кхеара планови хьокхамашка кхача. Гудермесцашка сагото яйташ да укх тIехьарча шерашка районa керттера йолча ялата культура — дуга — хьувкъам лакхдуш ца хилар. Бахьанаш? Уж дукха да. Из эггара хьалха, севообороташ ца хилар, агротехника лакха ца хилар, дIадувча фуна дикал лоха хилар, эшшача боариме машинаш, удобренеш, гербицидаш ца хилар да.

Дуга кхедераш лекхарийла би шоай балха тIа дола уж кхоачамбоацараш сиха дIадаха. Бакъда, дуга чекашка кхебу хьувкъам дикка лакхбара царна хьалда новкъостал дала дезаш.

Дуга системага 15 шера болх байтар бахьан долаш дукха гIум хьаIайналл. Мича хьоргьа из, яха проблемаш хьалхашка оттай? Цу гIулакха эшаш йола техника боахамашка йоацаш я. ХIаьта районе йолаш йолча мелиораци хии боахамен министерства ПМК низ дIакхачаш мелиоративни балхех ахаш а чакхдаха. Цу организацеи низ совбаккхарах дола дош дукха хаза увттадеш хиннад, бакъда, хIанзалца даь хIама дац.

Дукха ха я хий чулоаттаде Iам бе беза яхаш дувцa, цо йиш хулийтаргьяр эшаш йоциа гIум дIалаккхарал соцaгIа хий кIезиг-дукха дIоахдаита а. Халахете а, из лоархIаме дош а къоастадеш дац.

Проблемаш дукха я, хIаьта царех лаьца къамаьл ду а цхьа шу дац. ТIаккха хьалда гIулакхаш чакхдаха маца болалургболаш ба?

Мелиораци хии боахамен министерство, «Чеченингушводстрой» гIишлошъю управлени декхарийла яр дIадахача шера юкъарсистемни отстойники насосни станци хьалъяь яккха а, хIаьта ишта 500 гектар йолча дуга чекашта капитальни планировани е а. Бакъда, уж балхаш юкъагIдисад. Республика юрта боахама министерствал «Чечингсортсемпром» объединенеи дуга кхедеча совхозашта кхоачамболаш минеральни удобренеши гербицидаши лоаттайиц.

Гудермесски районах тIатIа комсаш лелаю район хулаш йоагIа. Бакъда, из дакъа дегIаухилга юхадетт комсий бешамаш дIаюьча хана дуаийтача цIенхашттa долча гIалаташа. Дикка уйла я я, хьахерча хиннадац дIадуаш дола сорташ. ДIаегIача материала дикал лоха хиннай. Цу дерригнe хIанз новкъарло ю хьувкъама.

Районе хIанз де эшар деш да [illegible] кхоачамбоацараш дIадахара Iалашду хIара участкана лертIа доал деш хьадда йола да хулга. Кхоачамболаш дIайогIаш йола материал боахамашка шоашка Iалашъйитара декхар хьалхашка оттадаьд. «Чеченпитомник» объединене дукхагIа инициатива гойта еза питомникаш хьаяра даькъе. ХIаьта гудермесцех аьлча, уж укх шере а цу тайпара саженцаш кхее болалуш ба.

Комсий бешамаша хIанз районе дIалоаш 4330 гектар лаьтта. Из культура кхеен а бархI специализированни [illegible]

— Тхона хет, — аьлар нох [illegible] — [illegible] бешамаш 500—600 гектара тIех [illegible]

не хиннадале а гидуарташ кхьайола лаьттан тIара йоккха продукци дIалахаIа шерачул дукхагIа яьккхай. Районо пачхьалкхенга ерригача хьокхамех йола хьайбай продукци йохкара шие бетта планаш тIехьхоачашъаьй. ХIаьта а ала йиш яц, лаьттeи хьайбай боахами лелабара культура таханарча декхарашa дIа ма дехкара я, аьнна. Болх тоабара керда накъьаш тороиаши лаха еза, керда резерваш хьагучаха еза. Уж районе кIезига яц. Масала аьлча, хIанз а лоаламе дац хий декхача лаьттанкара хьахур. Лакхбаца барг бац юртбоахама культурай хьувкъам, хьайбай продуктивность.

Практика хьагойт оахача лаьтта деш дола гIулакх тоа ца дойя гектара тIара чулнача ялата а кхыча культурай а хьувкъам лакхбе йиш ца хилар. Гуллакх дIадоладе доагIа дIаюча культурай структура тоаярца. ШоалагIа дIаюв культураш шолла совгIа хилийта, ялата хьа къоастаду лаьтташ дикка шерле, дукха белок йолла люцерна, горох, соя дукхагIа дIаве лаьрхIад.

Белгалдаьхад хьайбай боахам дIахо дегIабоалабара накъаш а. ХIанз районe ерригача боахамашкарча хьайбай продуктивность лакха ли. Бахьанаш малагIаш да?

Эггара хьалха из дувзаденна да доакъара база мела хиларца. Районa дукхача боахамашкарча хьайбашта лертIа доакъар лоаттадац. Дукха эшам хул доакъар кийчдара технологи телхаяр, из лоаттаделгеи чакхдоаккхилгеи лертIа лела ца дар бахьан долаш. Доакъара база чIоагIъяра массанахьа пайда эцаш шоалагIа дIаюча культурех.

Ялата боахама продуктивность дукхача хана лакха лоаттаелга дукхача даькъе тийша да севообороташ ниййса лелаярах, Iилман ларда тIа минеральни удобренеех, гербицидех пайда ийбарах. Ла йиш йолаш дац районa дукхача боахамашка лаьттах еттача тукаша хьувкъам хайра лакхбеш ца хилар а.

Боахамашта чIоагIа эшаш да лакха продуктивность йола сорташи гибридаши. Фуна ялат кхедеча республика боахамашa тха районa фу лоаттадара планаш хIара шера кхоачашйиц.

ТIагIертта къахьега деззарга комсаш лелаерий. Цар бешамаша дIалаьцад 3740 гектар лаьтта. 1978—1982 шерашка хIара гектара тIара чуйица хьувкъам 7—8 центнер мара хиннабац. ХIаьта М. Горьки цIерагIча, «Малгобекский», «Советский» яхача совхозашка — кхы а лохагIа. ДIадахача шерашка агротехнически мероприятеш ханиахьа чакх ца яхар бахьан долаш дукххана хьа ягIа комсаш воча хьале я, ниййхал 40 процентага дIакхоач. Из кхы дIахо ла йиш йолаш дац. ТIагIертта гIулакх тоаданза дергдац. Комсаш лелаяра проблема районе ма хулла сихагIа къоастае еза.

Къамаьл де дош ду «Грозненский шурий» совхоза директора Т. Д. Албакова.

— Тха совхоза къахьегамхоша, ерригача а советски наха а санна, — аьлар цо, — гIулакхашна хьагойт шоаш КПСС ЦК майски Пленумо хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара бIубенна бола.

ДIадахача шин шерах боахама коллектива низ тоххa шераш хилар. ЧIоагIа йоахал оттар, ахкан-гуйран юкъе а бIаьсти а йIаьххача хана шелал оттаро хьала хIама йоацаш дитар хьайбаш, цар продуктивность лохьелар, царех дукхадараш кхаьстар. Эттa хьалаш тахка а техна совхоза партийни организаце, специалисташа боккха организаторски массово-политически болх чакхбаьккхар укх шерарча дика ча хаотима хьалех лертIа пайда эцара. Доакъара чIоагIа база хьаяра, фермаш дикача доакъарца Iалашъяра.

Тахан совхоза Iалашъьй 3200 тони йол, 5 эзар тони гаргга сенаж, 40 эзар тоннал совгIа силос, цу даькъе 15 эзар тони комбинированни силос а йолаш. Цу дерригнe торо дергдац хьалха ца тоъаш хиннa концентрированни доа[illegible] кхоачамболаш лоаттадийта.

Хоаш да, хьайбай продукци [illegible]

хьайбай Iул тоадар. Цо кхьаьстта дикка дарглоаш деттаи дола доахани хьанхарчи лелаелга премиилени ларда тIа довхаш хил. Совхозе хьаьлий шурен кхакхий дулхи дакихара йола йоккхий комплексаш. Цига леладара хьакъоастаде деза лакха продуктивность йола, лаларашта духьалъотта мо гаргдола, дика маша бола хьайбаш. Уж йоккхийча фермашкаи комплексашкаи лелаергдолаш хила деза.

Шурий комплексе укх шера 1200 хьайба аралаьхке леладара площадкаш хьаьий. Хьалъе йолаьй комплексерча унахцIенача хьайбашта тIехьара хьакъоастадаь 600 Iесей шинари леладергдола помещени а. Хьакхий комплексе болх бе йолаенний 1200 хьоска лаьрхIа репродуктор. Оаха чIоагIа дех юртбоахама министерствига а «Сельхозтехника» объединенегарен комплексашта отладка ечеи царна механизаци ечеи тхоашта новкъостал дейла.

Парте районни комитета техкал — аьлар пленуме къамаьл дийча КПСС Сунженски райкома хьалхарча секретара Б. К. Чагаева, юрта боахама продукци хьалра а пачхаьалкхенга йохкара колхозаши совхозаши тIехьхайсара бахьанаш. Отта а чIоагIъаьй хIамаш дIаюьча майдай Iилман ларда тIа лаьтта структура. Тхога долча да тхоашта эттa гурахьа ювча а ишта бIаьсти ювча а культурай фу, колхозашкеи совхозашкеи дIакхачийтай минеральни удобренеш, Iоаьно ехкаш лаьтта организацеш. Деш латт гурахьа ювлатий а доакъара а культураш дIайийна лхара. Эльб ялa пикхара тIадерзадаь гIулакхаш.

Оаха лерхIаш да, Сунжерча лаьттaшка кхеде йиш а я кхеде а деза гурахьа дува ялат хIара гектара тIара 30—35 центнер чуяхьаш, баьцадаараш — 180—200 центнер аьаш. Тхона лу цу гIулакха кхоачам болаш удобренеш. Йолаш я тха техника, цаьха ресурсаш.

Лакха хьувкъам чукхахьа хьакъехьара масалаш кхоачамболлаш да тха. Ленина цIерагIа йолча колхозо, масала, шерагара шерага лакхбу ялатий хьувкъам, хIаьта укх шера а ерий цуниа хIара гектара тIара 33 центнер, хIаьта фуалъьха хьажкIаш ерригa колхоз хьанача 60 центнер аьлар гектара тIара.

Цхьабакъда, цу тайпара тоаламаш доаха боахамаш дукха дац. Цуниа лоаллахарча «Победа» яхача колхоза хьонхамаш дукха лохегIа да.

Гарггарча хана опланагара хуьца деза оаха лаьтта леладара культурацара, семеноводствацара, лаьтташка чиш дехкара, аьла лаьрхIа рапс дукхагIа ера чотах ах пара обработка яра дешашцара гIулакхаш.

ХIанз [illegible] сахьате деш латт колхозашка землеустройство яра планаш оттаяра балхаш. Базови боахам лаьрхIа къоастаяьй «Путь к коммунизму» яха колхоз, цуниа йола проект хIайзле кийчъяьй, отгалый хIамаш дIаюьча майдай структура. Цо йиш хулийтаргья тха лаьттах пайда ийбара порядок тоае а юртбоахама культурай лакхагIа бола хьувкъам чукхахьа а.

Доккхий декхараш къестаде деза хьайбаш леладара даькъе а. Укхаза долаш да цIенхьиттгара кхоачамбоацараш геттара лоха я деттача доахан продуктивность, дукха хьайбаш къест, лоха я дIачуелача доахан, хьайкарчий кондицеш, коа тIарча балхаларий дукха производствено дегIаухара темпаш тахарча дено дIадехарашка хьежжа яц.

ЧIоагIа тхона новкъа долаш хIама да тахан хьалуш продукци а йолаш дIаухаш [illegible]

лош еча материалашна Iалашъергхилар.

Къамаьл дийцар баьцалдарий производство «Чеченингушплодовощхоза» дIаялаза яр ца хиларех, дукха теркам тIаахийта беза. Йоахар цо, коартолаш, гидуаргеш леладара агротехника аргаьликха тоаяра, дIаде цу культурай лакха хьувкъам бола фу лахара.

Шоашта тIадилла гIулакх ледара леладарига критика йиш цо юртбоахама ведомствий цхьаболча кулгалхоштеи специалисташтеи.

Республика юрта боахами министра С. А. Кириллова шийн къамаьл хетадир республика люцерна семеноводство санна дола керда дакъа дегIадоалабара проблемашта. «СевКавгипрозем» института Нохч-ГIалгIай филиал специалистий низаша республика 47 боахаме кийчъяьй люцерна фуи производства проекташ, оттальй 27,2 эзар гектара тIарча люцерна семенникий лаьрхIа йола севооборот. Цу юкъаш йолча севообороташа дIалоац, нагахьа санна агротехнически гIулакхий ерригa комплекс чакхйоаккхе, цие йолча культура хьувкъам чIоагIагIа лакхбе, хьайбашта чIоагIагIа доакъара база Iалашъе торо хулийтаргйола 60 эзар гаргга гектар хиш дехна оаха лаьтташ.

Вай йиш я духхьал дукхача шерашка тIаьвла оаьцаш хиннача лаьтташ тIа уж дIадера чотах чукхухьача гурахьа дувча ялаташта 15 эзар тони ялат тIатоха. Цо дикка совйоаккх ялатий баланс.

Республике оттальча лаьтташ леладара система чулоац люцерна севооборота ерригача тайпашка кхеяр. Къоастальй из юьргIола долаш, чIоагIлуш латт минерально-технически база, кийчъяьа кадраш, хьакхьачай нохкарий-листорсаш хьалхара парти.

Нохч-ГIалгIайчен специалисташа дукха хIамаш Iомадаьд Херсонски Саратовски областашка, Краснодарски крае. Цар опыте хьахьокх лакха репродукци йола люцерна фу кхедара дола специализированни боахамаш ца хилча вай леладечох гIулакх хург ца хилар. Иийса хургда цу тайпара йола 2 семхоз Наурски районерча «Терский» совхозеи Шелковски районерча «Путь к коммунизму» яхача колхозеи лаьтташка хьайича.

ДIахо нов. Кириллова дийцар севообороташ юкъейоалаяра дешах. Республика Iилмахоша, юрта боахама министерствай проектни организацейи специалисташа оттальй республика кертерча лаьтта леладеча районашта севообороташ чIоагIъяра схемаш. Расчеташа хьахьокх, севообороташа кхашка могаеш йола культураш хувцара схема практико юкъейоалаяро юртбоахама культурай дерригa тайпой производство чIоагIагIа алсамъяккха, чIоагIагIа доакъара бала хьалъо йиш хулийтаргхилар.

Нийса оал халкъо, лаьтташ во хилац, во хулараш цар дай ба. Лаьтта дIалийнар хьувкъаргдолаш тоадар юкъара гIулакх да. Цхьа сантиметр йола гумус Iара 100 шу совгIа ха еза. Лаьтта леладераша даим теркалде дезаш хIама да лаьттан Iаламa плодороди меттaлоаттаяр, гIишлош хьалъеш, мелиоративни, проектно-изыскательни балхаш чакхдоахаш, лаьттан къахьехарча законодательства яххача бесса, лаьтта толха ца дар.

Шер-шера ховдаду буровойш, газопроводаш, электропередачаш, кхы объекташ хьаьъара хана пайда ийбара 2 эзар гектар гаргга лаьтта. Бацха совгIа эшашагIа доацаш нахал лаьтта юха а ду. Дика рекультиваци ю лаьтташта «Грознефть» объединене. Иштa ала йиш яц магистральни газопровода управленех, Нохч-ГIалгIай карьероуправленех, хIана аьтта гIожа телхаду цар лаьтта.

Хиш дехкаш лаьтташ леладара проблемашта хетадар шийн къамаьл Грозненски опытно-мелиоративни станце директора П. М. [illegible].

хинначул 4,5 центнер дукхагIа да. Гектара тIара 40 центнер совгIа ялат чуийцар совхоза «Шалинский», «Родина», «Юбилейный», Мичурина цIерагIча «Солнечный» яхача совхозаша, Сунженски районa Ленина цIерагIча колхоза. Хиш дехначa лаьттаи тIара даим шоьара свеклай лакха хьувкъам чуийцаш хьайоагIа «Шалинский» совхоз. Дика баьцадаараш кхедарна шоай сий даьккхад «Новосельский», «Родина», «Урожайный», «Ассиновский» яхача совхозаша.

ДIайха дешаи ала доагIаш а шерра дIайовшийта мегагIйолаш а я Шелковской районa «Коминтерн», «Красный пахарь», «Путь к коммунизму» яхача колхозий опыт, хиш дехкача лаьттех цар интенсивни пайда эцар а цар тIара шера шозза хьувкъам чуийцар а.

Цига гурахьа дIадув ялат чуийцачул тIехьагIа дикка йоакхо ю шоллагIа, доакъара лаьрхIа хьажкIаш дIаера.

БIарча хьанкцача республике хиш дийхкача лаьттай потенциальни хьалех бизза пайда эцац. «Малгобекский», «Кругловский», «Автуринский», «Самашкинский» яхача совхозаша, Наурски районa Ленина цIерагIа, Шелковской районa «Червленский» колхозаша хиш дехкача лаьтташна гектара тIара чуийцад 18—22 центнер кIа. Наурски районa «Россия» яхача колхозо, «Верхненаурский», «Набережный», «Алый Терский» яхача совхозаша чуийцай 10 центнерал кIезигагIа хьажкIаш. «Серженъ Юртовский» совхоза гектара тIара 41 центнер мара шекара свекла чуийцац. Гудермесски, Малгобекски, Шелковской районий массехи боахаме хий детташ кхедеча баьцадаарех гектара тIа 30 центнер хиннац. Хиш дехкача лаьтташ тIа ишта лоха хьувкъам хилара керттера бахьан да дIадийначоа хила ма доагIара гIулакх дара технологи ниййса ца леладар.

Кхачан программа хьалхашка оттадаьча декхараша дIадех хиш дийхкача лаьттех ма хулла дикагIа пайда эцар а, хIаьта, цар хIара гектара тIара чуэца хьувкъам лакхагIа хилийтар а.

Грозненски опытно-мелиоративни станце кийчъяьй кIа кхедара технологи. Цо торо хулийтаргья гектара тIара 50 центнер ялат чуэца, хьажкIаш — 70—80 центнер, дуга — 50—55 центнер, шекара свекла — 600—700 центнер. Ишта кийчъяьй дукхакомпонентни доакъара смесий шиъ кхоъ хьувкъам дургбола технологи, цу технологех гектара тIара чуэцаргья 700—800 центнер баьццара масса, вешта аьлча 160 центнер доакъара единица.

Йоккха площадь дIалоацаш да хила дезача боарамал дукхагIа тух доаллаш дола лаьтташ, царех практически пайда эцац, царех доалла тух хила белача боарам тIа доаладе дезаш да.

Станце кийчъяьй уж лаьтташ дуга дIаде наш хургйолаш дилара приемаш. Уж разработкаш пайдана йиш хьожаш балхаш даьд Iилман учреждений кхашна, колхозашка, совхозашка, хIаьта, производства юкъейоалае мога а яьй.

70 эзар гектар хилла дола хий дехка лаьтташ, цар дикал лакхъеш, тоадеш балхаш де дезаш да. Царех 26 эзар гектара капитальни планировка е еза, 55 эзар гектар — хий лоаттадеча сета реконструкци е езаш да. Уж балхаш геттара эсала дIахьош да.

Республика лаьтташта мелиораци яра хIара шера хьахьежаю йоккхий финансови а материальни а ресурсаш. ХIаьта хьалхашка лаьтта декхар да, царех дикача даьсанна пайда эцар, хIара гектара тIара чуэцар дукхагIа хилийтар.

— Коммунисташта, совхоза ерригача къахьегамхошта доккхий низаш оарцагI доаха, тIаьхьехa документ хиина дIаяттаи КПСС ЦК майски (1982 шу) Пленумо тIаьийца 1990 шерага кхачалца йола СССР Кхачан программа, — [illegible]

Iалашъяьй, планал [illegible] силос лаьттагIа ерай. Доакъара Iалашо дIалаш а еш я совхозе.

Цуниа пхьана боахаме дукха я хIанз а къоастаяза проблемаш. Тхона коммунисташта дала хетаи за комсаш [illegible] шоай болх бизза дIа ца ювш хилар. Укх тIехьарча шерашка совхоза специалисташа шоай хур ду из отрасль дIахо йолача кана дика дегIайхувлара. Боахаме 1985 шу чакхдоалаш 650 гектара тIа хургья шера 4200 тони хьувкъам луш йола комсаш. Цу гIулакха доккхий декхараш тIадоxе комсаш лелaерашта. Из отрасль даим балха кулгий кхоачам беш хилара хьежача тIаьхьа а. Цо а шийн дер ют балхаш еиха чакхдахара новкъарло еш, цар дикал лоха хулийташ. Дика дарглоацарех да, хIара бригада, звеной, къахьегамхой балха оакарле лакхъяр.

Йоккха лоархIам болча гIулакхех да къахьегам нийса вIашiтIехьбаьккхар. Тха боахаме дика юкъейоалальй дикагIчарех цаI йола метод — бригадни подрядагIа болх бар. 350 гектар совгIа дола комсий кхаш тIаьчIоагIдаьд болхлоашта а подрядни звеньяшта а. Бахьан из долаш лакхбеннаб чула хьувкъам а.

ХIанз совхозе цхьатарра чакхдоахаш да кхашкара балхаш. Доахан фермашка леладе аьнна чуоттадаьд. Дерригa а ду совхозе Л. И. Брежнева — толаме чакхдаккха карара шу. Кхачан программа кхоачашъе йолаль шу, — яха дешаш дийза кхоачашдара.

Къамаьл ду КПСС Грозненски райкома хьалхарча секретара А. И. Воронина.

— Соахка Iалтара довлаш цхьацца халонаш нийсъенна яле а, — ноах цо, — районе цхьацца балхаш лакх шурийгара дIа мел нийсхача показателех планаш кхоачашъяра. ХIаьта цунца цхьана, оаха лерхI шура анкхара хьокхамаш соахкарчарел лохагIа ца хилийта.

Районa лоархIаергьа дукх, фуаш, ялат, генараш, баьцадаараш, шекара свекла йохкара пачхаьалкхех планагIа. ХIанзале кхоачашъяьй тха доахара шера план. Укх шера йоккхача площадаш тIара чуийцаб хьажкIий, генарий рекордни хьувкъам. Доакъара база дикка хиларах дот доахилга я тха хьайбай продукци лакхагIа хиларга, къаьстта а 1983 шера. Дукххача шерашка эггара хьалха Iалашъяьй кхоачам хилла силос. Йол укх шера ишта лаьттагIа йоала лерхI 10 эзар тони комбинированни силос — цо дикка тоадергда тха хьайбаш леладара гIулакх. Общественни хьайбаш леладар белгалкаш йолча доакъарца дикагIа Iалашдара районa боахамаша доакъара лаьрхIа 10000 гектара тIа дIадийнай дукххача шерашка тIаюла баьцаш.

ХIанз боахамашка кхы тIа а шерагIа доаржадергъ лерхI горох, соя, эспарцет, люцерна дIаер.

Цуниа цхьана, районa колхозашна, совхозашка дукха да кхоачамбоацараш а къоастае езаш йола проблемаш а. Дикка кхоачамбоацараш нийсалу доахан леладаре. Дукха да юртбоахама продукца дIадоцар «Агатинский», «Грозненски молочный», «Молочный № 1» яхача совхозашка хьалхьача шурий комплексаша болбашкий комплексо, Ленина цIерагIча колхозерча, «Грозненский молочный» совхозерча хьакхий комплексаша доакъара бала ца хиларах, технологи ца хиларах дал ала декхарийла йола продукци.

Тахан [illegible]

Доазол дехьара

Дуне цхьан кIирагIа

МИЛЛИОНАШ БАРИН ОАЗ

ООН Генеральни Ассамблея тешаш дIадахара йолча лаьрхIача сесси Дерригдуьнен Машара Советан решенегIа 21—31 октябре ерригача континенташ тIа чакхдаьнна герзаш дIадахара гIуланхий кIира «Хиросимен Нагасакен кхиар юхахудийтаргдац» яхача лозунгагIа Лондоне хиния дукхача наьха тIе ма дукхалара демонстраци «Оаза де дерхIар — герзаш дIадахар» яхача девизагIа Кийнае хиния къамаи конференции. 31 мехкара викалаш шоъг а болаш Японе хиния дуней халкъашта юкъера симпозиум. США-рча машара тIехьарча католически епископий къамаи конференция — иштта я октябра тIехьарча деношка машара тIехьа барашш чакхъаьха цхьадола мероприятеш.

Советски нах кхыча социалистически мехкий халкъаш ца цхьана машара тIехьарча къовсамхой хьалхарча мугIарашка латташ ба. ТIом дIабаьиначул тIехьагIарча ерригача хана атомни герз хьахиннача хана дена тIатеIIа ядерни герзаш Iоадела сопадийтара наькъаш лохаш ба. ХIакта нагахьа саина из ер...

ма хила тартуш да 6 ноябре юкадIаделлаургдолча Мадридерча юкъарча европейски совещание доакъошхой болча пачхьалкхений викалий вIа шагIнхетараш. Мадридески вIашагIкхетар толаме хилар бокъха доархIам болаш хIама хургда, хIана ахтча юкхьан ца дена шенкашта дукъалевай нийсъенай цунна герзаш Iоадела чIоагIдара, Iома техническн, культурни спортивни бувламаш готдара шоаш тIайцача декхарех юхалара шоаш кIал кулгаш ладаь соглашенеш договорашш телхадара никъ США-ра НАТО-ен лацар бахьан доаш.

Малхбузехьара хьадда иш заш конфронтаци никъ чIоагIбе гIертаж хилар чIоагIа кхераме хIама да: ховш ма дий европейски континента тIа Iалаьмате дукха бIунашш герзаш. цу даьгье дукха нах хIалакбераш а долаш Iоадаьлга. Иза кхерам кхы а чIоагIагIа кIоарIбу тахна кхетар юкъерча боараме долла керда американски ракетни - ядерни герз. Малхбузен Европе дIанийсдара хьакъехьарча НАТО решене...

[illegible]

ССРБАРЧЕНИ
ПХЬАНА ГIУЛАНХАШ
ЛЕЛАДАРИ ЕВРОПАНА
ТIЕХЬА

Европе я дерригача дуней тIа я политически климат тоавра доарIхIа болаш хIа...

Г. ШИШКИН (ТАСС)

● *Иштта кхоачашду социалистически декхараш?*

БОЛХ ТОАБЕ БЕЗА

Бахача -вала эша гIулакхаш дола шерара коллективна хьалхарча латта декхараш кхоачашдара наькъа тIа пхьадола толамаш дахка вIашгIехьдаьнкай МагIалбкерча горбыткомбината къахьегам хой.

Пар толамча кхоачашьяьй пхьайттаIагIча пятилетка хьалхарча шера наха эша гIуланхаш дара план 302 эзар сома маькх тайп-тайпара наха эша гIулакхаш кхоачашдаьд шера план 300 эзар сом долаш. Цу цхьан шера 16 процент дегIаолаладаьд наха эша гIулакхаш дела. Планах лаьрхIа хиннача цхьа процент дукхагIа хул ма.

Шерлуш нoагIа наха эша гIулакхаш ду база Городе хьайийлааи автокамераш тоаш цех, аьшка хIамаш тоаю пхьоале, керда хьалдаьча кIагIа я типовой парикмахерски Укх деношка болх дIабоабергболаш я кога гIирс тоабеши хьабеши бола меха кхоачашдаьд шера план 300...

[illegible]

къовлабаранта дIалуш бола говзанчаш ХIамаш теташ нела Хамхоева Хади Тьэо говзанчаш... Шерлуш юкъе ба Бекбузарова Мадина Гадаева ПатIамат, Костоева Макка дукха хьабараш.

[illegible]

та Шено СССР Конституце шерагIча совхозо ЮкъергIа Ачалкхе укх шера хьалле маладаьдаш Иштта хьалье я болавиза я тахханаIна ГI. Ахриева совхозо Чкалова посёлке хьалье елаш йола комплексни пункт.

Укх шера быта шеноши хьалдайта даха дезаш яр Долакора «Малгобекский» совхози Дибай-Юрта М Горьке шерагIа совхози...

[illegible]

ра комбината 35 эзар сома маькха маттага ду...

Массеха бIаь эзар сома маькха бетташ кхоачашдела комбината болха цу деша ...

[illegible]

Л. ХАРСИЕВ.

Нийса никъ харжар...

«Школа — из я ...ш йоалIачи тIехьен уйла хьахулаш ... мастерене ... чIоагIа бе йоалтае ела, нагахьа ...е хьий бера ... баьа беза, — аьнна яздаьд Барбиев Ахре.

Грознерча № 106 йола юкъера школа я из тешам тIаболийтарех. ШколагIа ... да нига хьехархоша лаьрхIа коммунистически кхетам баларах йола семинар болх беш йола. Семинара занятешка хьехархоша Iомаю, йоашх В. А. Сухомлинске произведенеш, довз педагогикана дувзадена дола актуальни дешаш, къахьегама кхетам балар, дикка болх бу коммунистически дог-йоа йола тIеэба кхеара. Школа хьехархой семинарски занятешка хьайийна хIара дезала ...ча ... из пар ду дайноаной собранешка беседаш ярна, лекцеш ешара. ХIаьта, иштта беш бола болх ди... дер хул ... докладаш ... хьехархо, ... класса ... Л. М. Осанова ... хилар, ... ХIаьта, цу юкъа классни ...ш ... дIатIайийшар дайноаной комитета членаш.

Р. ДУДИНКОВА, хьехархо

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТАДЖИКСКИ ССР. Поахалгара ноахалга поахаш халкъа говзанчаша хьайоалаю къаьнарча топпара пхьарий говзала къайленаш.

Нефорински минеральни басарий завода керамически изделей цеха говзанчаша хьадаь топпара кадаш, кхабалгаш чIоагIа къерлаш я. Уж чIоагIа практични лелае атгеи пхьегIаш я.

Вовзаш волча гончара, СССР художникий Союза члена Сохибов Сафара цIи Таджикистана яйра ца Iеш йовзаш я цун доазонел араха а. С. Сохибова керамически изделеш дIахьокхаш хиннай ерригсоюзни дуней халкъашта юкъерчен выставкашка.

СУРТА ТIА: Сохибов Сафар шин эггара тIехьара балхаш дIахьокхаш воалл.

М. БАБАДЖАНОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

МАДАГАСКАРЕ—ВЫСТАВКЕ

Малагаскара Демократически Республика столице — Антанариве 4 декабре дена Советски Союза деноши чакхдоахаш хиларца дувзадена выставка хьахIиярьа Тбилисски берий картинни галерея коллекцех. Экспозицена юкъедихьад Грузински ССР массе ...ча ... шерашка ...

[illegible]

— Тбилиски галерея ...

Йон БАНЬЕРТ,
АПН корреспондент

БАХАЧА НАЬХА ТЕРКАМГА!

ПаргIатта йохкаш а эзаш а хургйола Пачхьалкхен чура кхаж боагIаш йола заем 1982 шера арахийцай 1966 шерара Пачхьалкхен 3 процентни чура кхаж боагIаш йола заем лелара ха чакхъяла гарга кхачар бахьан долаш.

Кердача заема облигацеш эша бахача наьха лукхагIа белам хургболаш цу заема условешка хьалххагIе а белгалдаь да из лелаш долча ткъаь шера цун 32 процент йолча облигацей кхаж боагIаргболаш, хIаьта заема лаьрхIа ха чакхъяьлча юхейиса 68 процент облигацеш цар нарицательни маьхах юха дIаоцаргйолаш.

Кердача заема ловзара тиражаш хургья 1966 шерарча Пачхьалкхен 3-процентни заема хиннача ханашка, пешта аьлча хIара шера 15 феврале, 30 марта, 15 мае, 30 июне, 15 августа, 30 сентябре, 15 ноябре, 30 декабре.

Заема кхажамаш отталаьд укх боарамех шовзткъеи итт сома облигацех — 10.000, 5.00, 2.500, 1.000, 500, 250, 100 сома боарам болаш (25 сома боарам болча облигацех бенача кхажах ах мах дIалу).

10.000 сома кхаж бенача бокъо я аргIагIа йоацаш «Волга» ГАЗ-24 е «Жигули» ВАЗ-21011 яха автомобиль, хIаьта 5.000 сома кхаж бенача — «Жигули» ВАЗ-21011 яха автомобиль эца.

ХIана бахача нахага йолаш йола Пачхьалкхен 3-процентни чура кхаж боагIаш йола 1966-шерара заем хьалха а саина цу заема лаьрхIа ха чакхъялалца, пешта аьлча, 1986 шера 1 июле кхаччалца хургйолча тиражашта юкъе дакъа лоацаш хургья.

1986 шера 30 июне 1966 шерарча Пачхьалкхен заема кхаж боагIаш йола эггара тIехьара тираж чакхъяьнначул тIехьагIа облигацеш йолчов бокъо ду 1987 шера 1 июле кхаччалца йолча хана сберегательни кассашка уж льготни условесх, пешта аьлча курсовой разница дIатакха ца еш. 1982 шерарча Пачхьалкхен чурча кхаж боагIаш йолча заема облигацешца хувца.

Кхаж бена йола 1966, 1982 шерашкарча заемий облигацеш дIайоал, дIахо нодача хана тиражашта юкъе а йолхац, хIаьта цу тиражашка цхьан разрядагIа доагIа кхажамаш хувца ца луш а дус.

Пачхьалкхен 3-процентни чурча кхаж боагIаш йолча заема облигацеш сберегательни кассаша паргIатта дIаэцаш и хьалха а саина, хIаьта 1983 шерара Пачхьалкхен керди чура кхаж боагIаш йолча заема облигацеш ерригача сберегательни кассашка паргIатта йохкаш а дIаэцаш а я.

Эца шоашта 1982 шерарча кердача Пачхьалкхен заема облигацеш, дакъа лаца кхаж боагIача тиражашта юкъе.

СССР Гострудсберкассай Нохч-ГIалгIай республиканск управлени.

ТЕЛЕВИДЕНИ

[illegible]

РАДИО

[illegible]

Хаоттам

[illegible]

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364007, г. Грозный, Маяковски, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-43-57, редактора заместителя — 2-85-07, ... секретара — 2-24-00 ... [illegible]

НАШ АДРЕС: 364007, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-43-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-24-00; ... [illegible]

Газет арадуйла шинарех, ерен, шоаттеи деношка.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковски, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3561.